

BOROWCE

Struktura elektronowa borowców

Pierwiastek	Symbol	Struktura elektronowa	Stopnie utlenienia	Liczby koordynacyjne
Bor	B	[He] 2s ² 2p ¹	III	3, 4, 6
Glin	Al	[Ne] 3s ² 3p ¹	(I), III	3, 4, 6
Gal	Ga	[Ar] 3d ¹⁰ 4s ² 4p ¹	I, III	3, (4), 6
Ind	In	[Kr] 4d ¹⁰ 5s ² 5p ¹	I, III	3, (4), 6
Tal	Tl	[Xe] 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6s ² 6p ¹	I, III	3, 6

Borowce rozpoczynają tzw. „blok p” pierwiastków układu okresowego (litowce i berylowce to pierwiastki tzw. „bloku s”).

Rozpowszechnienie pierwiastków we wszechświecie

Pierwiastek	Rozpowszechnienie (Si=1)
Wodór	40000
Hel	3100
Tlen	22
Neon	8.6
Azot	6.6
Węgiel	3.5
Krzem	1
Magnez	0.91
Żelazo	0.60
Siarka	0.38

Rozpowszechnienie pierwiastków w skorupie ziemskiej

Pierwiastek	Stężenie (ppm)
Tlen	464000
Krzem	282000
Glin	83200
Żelazo	56300
Wapń	41500
Sód	23600
Magnez	23300
Potas	20900
Tytan	5700
Wodór	1400

Woda morską jako źródło soli borowców

Związki chemiczne	Zawartość [%]
Chlorek sodu	2.7
Sole magnezu	0.13
Chlorek potasu	0.07
Sole wapnia	0.042
Sole bromu	0.001
Sole boru	0.00001

Właściwości fizykochemiczne borowców

Pierwiastek	Promień kowalencyjny [Å]	Promień jonowy [Å]	Gęstość [g/cm ³]	Energia jonizacji ¹ [kJ/mol]	Elektroujemność	Temperatura topnienia [°C]	Zawartość w skorupie ziemskiej [ppm]
Bor	0.80	0.20	2.4	6764	2.0	2075	3
Glin	1.25	0.52	2.7	5114	1.5	660	83200
Gal	1.25	0.60	5.9	5500	1.6	29.7	15
Ind	1.50	0.81	7.3	5066	1.7	156	0.1
Tal	1.55	0.95	11.8	5413	1.8	304	~2
Porównawcze wartości dla litowców i berylowców							
Litowce	1.23÷2.35	0.60÷ 1.69	0.54÷ 1.87	520÷ 375	1.0÷0.7	181÷29	
Berylowce	0.89÷1.98	0.31÷ 1.50	1.8÷ 5.0	2656÷ 1488¹	1.5÷0.9	1277÷700	

1 – sumaryczna energia jonizacji niezbędna do utworzenia jonów Me²⁺ (berylowce) i Me³⁺ (borowce)

Porównanie promieni kowalencyjnych pierwiastków w układzie okresowym

Grupa \ Okres	I	II											III	IV	V	VI	VII	0	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
1	H · ~030																H · ~030	He · 1.20	
2	Li · 1.23	Be · 0.89											B · 0.80	C · 0.77	N · 0.74	O · 0.74	F · 0.72	Ne · 1.60	
3	Na · 1.57	Mg · 1.36											Al · 1.25	Si · 1.17	P · 1.10	S · 1.04	Cl · 0.99	Ar · 1.91	
4	K · 2.03	Ca · 1.74	Sc · 1.44	Ti · 1.32	V · 1.22	Cr · 1.17	Mn · 1.17	Fe · 1.17	Co · 1.16	Ni · 1.15	Cu · 1.17	Zn · 1.25	Ga · 1.25	Ge · 1.22	As · 1.21	Se · 1.14	Br · 1.14	Kr · 2.00	
5	Rb · 2.16	Sr · 1.91	Y · 1.62	Zr · 1.45	Nb · 1.34	Mo · 1.29	Tc - -	Ru · 1.24	Rh · 1.25	Pd · 1.28	Ag · 1.34	Cd · 1.41	In · 1.50	Sn · 1.40	Sb · 1.41	Te · 1.37	I · 1.33	Xe · 2.20	
6	Cs · 2.35	Ba · 1.98	La · 1.69	Hf · 1.44	Ta · 1.34	W · 1.30	Re · 1.28	Os · 1.26	Ir · 1.26	Pt · 1.29	Au · 1.34	Hg · 1.44	Tl · 1.55	Pb · 1.46	Bi · 1.52	Po	At	Rn	
7	Fr	Ra	Ac																

Lantanowce	Ce · 1.65	Pr · 1.65	Nd · 1.64	Pm - -	Sm · 1.66	Eu · 1.85	Gd · 1.61	Tb · 1.59	Dy · 1.59	Ho · 1.58	Er · 1.57	Tm · 1.56	Yb · 1.70	Lu · 1.56
-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	--------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Charakterystyka ogólna borowców

Bor jest jedynym niemetalem wśród borowców. Glin i kolejne metale III grupy głównej mają charakter amfoteryczny (cechy amfoteryczne maleją od glinu do talu).

Glin jest najbardziej rozpowszechnionym metalem w skorupie ziemskiej.

Dla borowców podstawowym stopniem utlenienia jest stopień +III (tal tworzy trwalsze związki na stopniu utlenienia +I). Występowanie borowców (poza borem!) na +I stopniu utlenienia, jest związane z „efektem nieczynnej pary elektronowej”.

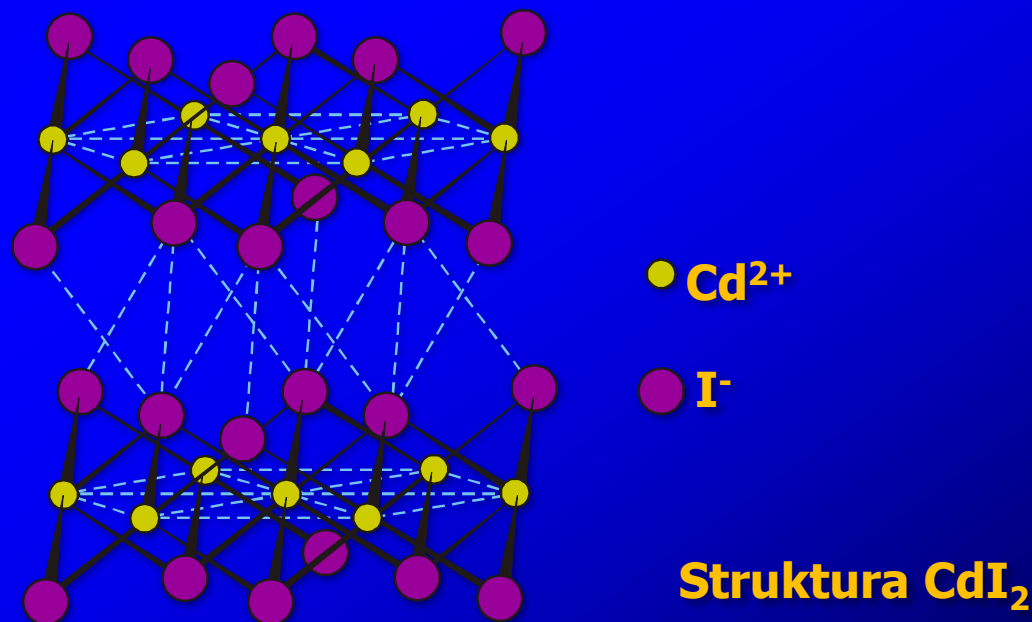
Małe rozmiary i duży ładunek jonów oraz wysokie energie jonizacji, powodują, że borowce tworzą głównie związki o wiązaniach kowalencyjnych. Związki boru są zawsze kowalencyjne. Inne związki (np. AlCl_3 , GaCl_3) są kowalencyjne w stanie bezwodnym, ale dysocjują na jony w roztworze.

Struktura związków borowców – część 1

Borowce są mniej elektrododatnie niż litowce i berylowce, dlatego niewiele ich soli ma budowę jonową.

Typowymi związkami borowców są związki o budowie AB_3 oraz A_2B_3 . Te z nich, które nie mają wystarczająco jonowego charakteru, aby tworzyć sieci jonowe, tworzą struktury polimeryczne lub tzw. struktury warstwowe, podobne do jodku kadmu.

Między innymi hydrargilit ($Al(OH)_3$) ma podobną strukturę, w której w warstwie jonów metalu zajętych jest tylko $2/3$ wszystkich miejsc węzłowych.

Struktura związków borowców – część 2

Zgodnie z teoriami Sidgwicka-Powella oraz hybrydyzacji, związki o dominującym charakterze kowalencyjnym tworzą struktury zależne od liczby i rodzaju orbitali atomowych zaangażowanych w wiązanie:

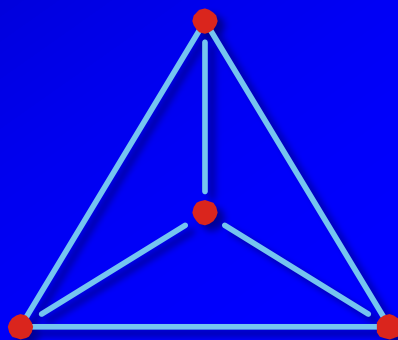
Kształt cząsteczki	Liczba zewnętrznych orbitali	Hybrydyzacja	Kąty między wiązaniami
Budowa liniowa	2	sp	180°
Trójkąt	3	sp ²	120°
Czworokąt	4	dsp ²	90°
Tetraedr	4	sp ³	109°29'
Bipiramida trygonalna	5	sp ³ d	120° i 90°
Oktaedr	6	sp ³ d ²	90°
Bipiramida pentagonalna	7	sp ³ d ³	72° i 90°

Struktura związków borowców – część 3

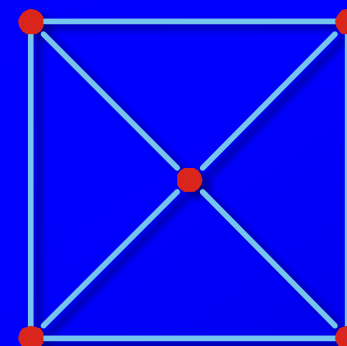
Kształty cząsteczek przewidziane przez teorie Sidgwicka-Powella i hybrydyzacji:

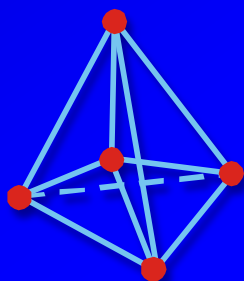
Budowa liniowa

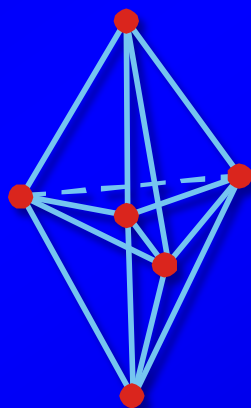
Trójkąt

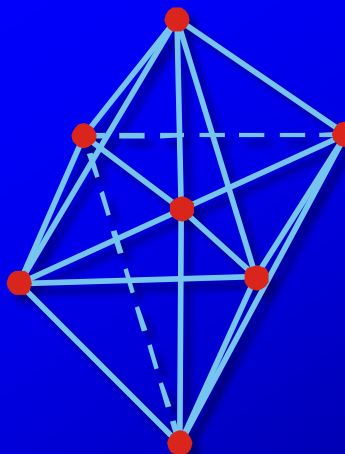
Czworokąt

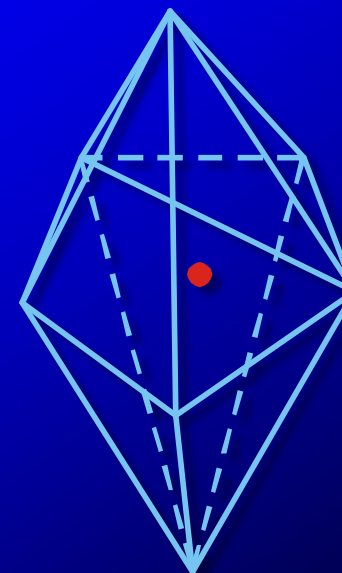
Tetraedr

Bipiramida trygonalna

Oktaedr

Bipiramida pentagonalna

Zależność struktur metali od ich położenia w układzie okresowym

Li	Be											
Na	Mg											
K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn	
Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd	Ag	Cd	
Cs	Ba	La	Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt	Au	Hg	
Fr	Ra	Ac	Th	Pa	U							

- struktura regularna przestrzennie centrowana
- struktura heksagonalna zwarta
- struktura regularna zwarta

Bor jest pierwiastkiem o charakterze niemetalicznym – może mieć strukturę jednoskośną lub być bezpostaciowy.

Glin – struktura regularna zwarta, gal – rombowa, ind i tal – tetraedryczna.

Standardowe potencjały elektrodowe borowców

Pierwiastek	Potencjał standardowy E_0 [V]
Bor	-0.89¹
Glin	-1.66²
Gal	-0.53²
Ind	-0.34²
Tal	-0.34³
Porównawcze wartości dla litowców i berylowców	
Litowce	-2.71 ÷ -2.93 (Na ÷ Cs) dla Li -3.05 (efekt silnej hydratacji)
Berylowce	-1.85 ÷ -2.90 (Be ÷ Ba)

Podane wartości charakteryzują zachowanie się borowców w środowisku kwaśnym.

Reakcje elektrodowe:

Odstępstwo obserwowane dla boru (wyższy potencjał niż dla glinu) wynika ze zmiany charakteru pierwiastka (bor – niemetal, nie ulegający hydratacji; glin – kation o dużym ładunku, silnie hydratowany).

Właściwości chemiczne borowców – utlenianie pierwiastków powietrzem

W odróżnieniu od litowców (poza litem!) - ale tak jak berylowce – bor bezpostaciowy i glin spalają się w powietrzu i azocie tworząc azotki typu MeN:

Azotek galu powstaje w temp. 1200°C w reakcji z tlenem i amoniakiem:

Wszystkie borowce spalają się w powietrzu i tlenie z utworzeniem tlenków Me_2O_3 (gal ogrzewany w powietrzu tworzy GaO, który jest mieszaniną Ga i Ga_2O_3):

Tlenki powstają też podczas termicznego rozkładu węglanów, wodorotlenków, azotanów i siarczanów berylowców (czyli przez rozkład nietrwałych związków):

B_2O_3 powstaje z kwasu ortoborowego w temperaturze czerwonego żaru:

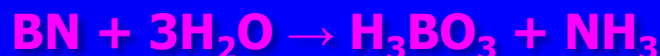
Borowce nie tworzą nadtlenków ani ponadtlenków – to ważna cecha, różniąca je od litowców i berylowców!

Właściwości chemiczne borowców – reakcje pierwiastków, azotków i tlenków z wodą

Borowce nie mają tendencji do reagowania z wodą. Mieszanina uwodnionych tlenków powstaje jako produkt reakcji wody nasyconej tlenem z indem i talem.

W reakcji azotków boru oraz glinu, galu i indu z wodą powstają odpowiednio kwas ortoborowy i amoniak oraz wodorotlenki i amoniak:

Produktem reakcji tlenku boru B_2O_3 z wodą jest kwas ortoborowy:

Tlenki metalicznych borowców są nierozpuszczalne w wodzie, a trudno rozpuszczający się Ti_2O_3 i tak nie ulega hydratowaniu.

Tlenek boru ma właściwości kwasowe, tlenek glinu jest amfoteryczny, zaś tlenek indu ma właściwości zasadowe.

Właściwości chemiczne borowców – reakcje pierwiastków z siarką

Wszystkie borowce reagują w podwyższonej temperaturze z siarką, tworząc typowe siarczki Me_2S_3 :

Znane są podwójne siarczki glinu z innymi metalami, o wzorze MeAl_2S_4 ,
gdzie $\text{Me}=\text{Mg}, \text{Cr}, \text{Mn}, \text{Fe}, \text{Zn}$ i Pb

Typowych wielosiarczków, takich jak wszystkie litowce i niektóre berylowce, borowce nie tworzą.

Właściwości chemiczne - reakcje borowców z wodorem

Żaden borowiec nie reaguje bezpośrednio z wodorem z utworzeniem wodorków.

Podstawowy wodorek boru – diboran B_2H_6 – można otrzymać następująco:

Znane są też trwalsze od zwykłych wodorków tetrahydroborany:

Ogólnie – $Me[BH_4]_n$, Me =litowce, Be, Al i metale przejściowe; „n” zależy od wartościowości kationu.

Inne borowce też tworzą wodorki z niedoborem elektronów:

Gal tworzy $Li[GaH_4]$, ind – polimeryczny wodorek $(InH_3)_n$, natomiast nie jest pewne, czy tal tworzy wodorek.

Wodorki boru są kowalencyjne, a innych borowców (niekompleksowe) - polimeryczne.

Wodorki kompleksowe (zwłaszcza litowców) są jonowe.

Wodorki są silnymi reduktorami – reagują z wodą z wydzieleniem wodoru:

Właściwości chemiczne borowców – trihalogenki

W podwyższonej temperaturze borowce wiążą się z fluorowcami w halogenki MeX_3 :

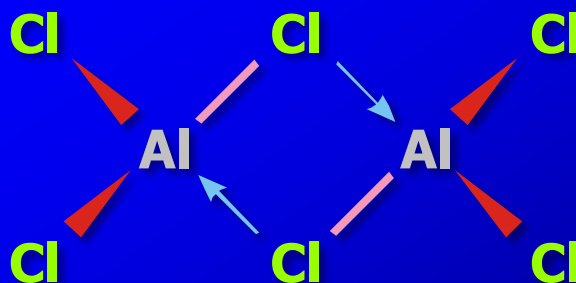

Wszystkie halogenki boru mają budowę kowalencyjną i gazową. Fluorki pozostałych borowców są jonowe, a ich inne halogenki – w stanie bezwodnym – są kowalencyjne.

Wszystkie halogenki hydrolizują pod wpływem wody – fluorki i pozostałe halogenki boru, dają inne produkty hydrolizy niż halogenki pozostałych borowców:

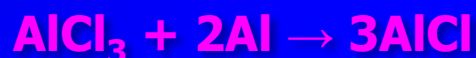
AlCl_3 , AlBr_3 i GaCl_3 występują w środowiskach niepolarnych w postaci dimerów (osiągają w ten sposób konfigurację oktetu elektronowego):

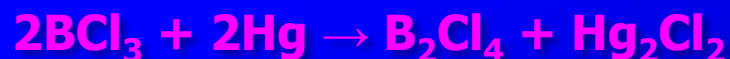
Właściwości chemiczne borowców – mono- i dihalogenki

Wszystkie borowce dają halogenki MeX w fazie gazowej, w wysokiej temperaturze. Poza Tl^+F^- wszystkie te związki są kowalencyjne. Halogenki jednowartościowego talu są trwalsze od tych na +III stopniu utlenienia:

Monochlorki boru, są w rzeczywistości symetrycznymi związkami o strukturze przestrzennej i wzorze $(\text{BCl})_n$, gdzie $n=4$ i $8 \div 12$.

Bor tworzy dihalogenki o wzorze B_2X_4 , w których występuje wiązanie B-B:

Gal i ind tworzą dihalogenki MeX_2 , w których jednak nie są na +II stopniu utlenienia (w rzeczywistości te związki mają budowę kompleksową i zawierają gal i ind na stopniach utlenienia +I i +III):

Właściwości fizykochemiczne borowców - hydratacja

Bor nie tworzy kationów. Podatność jonów pozostałych borowców na hydratację maleje w szeregu:

Pierwiastki	Przybliżona entalpia hydratacji [kJ/mol]
Borowce	-4665 ÷ -3500 ($\text{Al}^{3+} \rightarrow \text{Tl}^{3+}$)
Litowce	-500 ÷ -300 ($\text{Li}^+ \rightarrow \text{Fr}^+$)
Berylowce	-2500 ÷ -1300 ($\text{Be}^{2+} \rightarrow \text{Ba}^{2+}$)

Zgodnie z charakterem zmiany podatności do hydratowania jonów (ale nie tak jednoznacznie, jak dla litowców i berylowców), zmienia się też podatność do tworzenia uwodnionych związków.

Stopień utlenienia +III

Związki boru są bezwodne (chyba, że zawierają inny niż bor pierwiastek, ulegający hydratacji). Wiele tlenowych soli glinu i indu, a także sporo halogenków, występuje w postaci uwodnionej. Gal tworzy głównie uwodnione sole tlenowe i nieliczne uwodnione halogenki. Związki talu są najmniej podatne na uwodnienie, do tego stopnia, że bezwodny – jako jedyny z pierwiastków III grupy głównej – jest m.in. azotan talowy ($\text{Tl}(\text{NO}_3)_3$).

Stopień utlenienia +I

Związki borowców na stopniu utlenienia +I są bezwodne.

Właściwości fizykochemiczne borowców – rozpuszczalność związków w wodzie

Te związki borowców, dla których energia hydratacji jest większa od energii sieciowej, są dobrze rozpuszczalne w wodzie (m.in. azotany, halogenki z wyjątkiem niektórych fluorków, siarczany, częściowo siarczki).

Kwas ortoborowy – H_3BO_3 i tlenek boru – B_2O_3 , są umiarkowanie dobrze rozpuszczalne w wodzie. Do najtrudniej rozpuszczalnych związków boru należą tetrafenyloboran potasu – $\text{K}[\text{B}(\text{C}_6\text{H}_5)_4]$ i metaborany, zwłaszcza metali przejściowych – $\text{Me}(\text{BO}_2)_2$, gdzie $\text{Me}=\text{Cd}, \text{Co}, \text{Ni}, \text{Pb}, \text{Zn}$.

Wodorotlenki borowców $\text{Me}(\text{OH})_3$ ($\text{Me}=\text{Al}, \text{Ga}, \text{In}, \text{Tl}$) są wszystkie nierozpuszczalne, a iloczyny rozpuszczalności maleją ze wzrostem liczby atomowej borowca. Z tlenków borowców tylko Al_2O_3 wykazuje minimalną rozpuszczalność w wodzie, pozostałe są nierozpuszczalne.

Spośród siarczków borowców B_2S_3 , Al_2S_3 i Ga_2S_3 są dobrze rozpuszczalne w wodzie. Siarczki indu i talu na +III stopniu utlenienia są nierozpuszczalne.

Wszystkie ortofosforany – MePO_4 i ortoarseniany – MeAsO_4 borowców ($\text{Me}=\text{Al}, \text{Ga}, \text{In}, \text{Tl}$) należą do najtrudniej rozpuszczalnych w wodzie związków tych metali.

Związki talu na +I stopniu utlenienia są zazwyczaj trudniej rozpuszczalne niż analogi na +III stopniu utlenienia (nieliczne wyjątki, to wodorotlenek i selenin).

Trwałość tlenowych soli i wodorotlenków borowców

Ze względu na mniej elektrododatni charakter borowców niż litowców i berylowców, ich sole tlenowe i wodorotlenki są mniej trwałe niż odpowiednie sole i wodorotlenki litowców i berylowców. Między innymi znacznie mniej trwałe są odpowiednie azotany i siarczany, których termiczny rozkład prowadzi do tlenków:

Trwałość wodorotlenków $\text{Me}(\text{OH})_3$ – bez rozróżniania poszczególnych odmian – przedstawia się następująco:

Związek	Temperatura rozkładu [°C]	Związek	Temperatura rozkładu [°C]
$\text{Al}(\text{OH})_3$	~200÷360	$\text{Be}(\text{OH})_2$	138
$\text{Ga}(\text{OH})_3$	440	$\text{Mg}(\text{OH})_2$	>350
$\text{In}(\text{OH})_3$	~150	$\text{Ca}(\text{OH})_2$	>580
$\text{Tl}(\text{OH})_3$	~115	$\text{Sr}(\text{OH})_2$	>720 (topi się)
		$\text{Ba}(\text{OH})_2$	>800 (topi się)
Porównawcze dane dla wodorotlenków litowców			
MeOH (Me=litowiec)		>924 dla Li (pozostałe mają temperatury wrzenia około 1200÷1400°C)	

Związki borowców z węglem

W wyniku ogrzewania boru z węglem powstaje przestrzenny węglik (metanek) o wzorze $B_{12}C_3$ (struktura sieci podobna do NaCl):

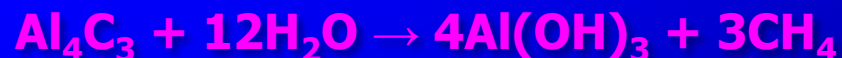
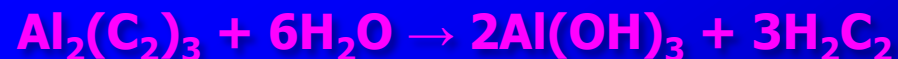
Glin ogrzewany z węglem, tworzy typowy dla III grupy węglik (metanek) Al_4C_3 :

Al – podobnie do berylowców – w reakcji z acetylenem glin tworzy acetylenek:

Acetylenki reagując z wodą wydzielają acetylen, zaś produktem reakcji metanku z wodą jest metan:

Związki organiczne borowców

Wszystkie trihalogenki borowców (X=B, Al, Ga, In, Tl) tworzą związki trialkilowe i triarylowe z odczynnikami Grignarda i ze związkami litoorganicznymi:

Proste alkilogliny ($\text{Al}(\text{CH}_3)_3$, $\text{Al}(\text{C}_2\text{H}_5)_3$) mają zdolność do przyłączania alkenów do wiązań Al-C. Można otrzymywać polietylen o masie do około 200, biodegradowalne surfaktanty – składniki proszków do prania i izopren do produkcji kauczuku.

Duże znaczenie mają reakcje hydroborowania – czyli reakcje diboranu (B_2H_6) z alkenami oraz alkinami:

Jest to bardzo użyteczna reakcja, której produkty mogą służyć do wielu syntez (np. do otrzymywania alkoholi i ketonów).

Kompleksy borowców

Jony borowców są mniejsze od jonów litowców i berylowców i mają większy ładunek – dlatego chętniej tworzą połączenia kompleksowe.

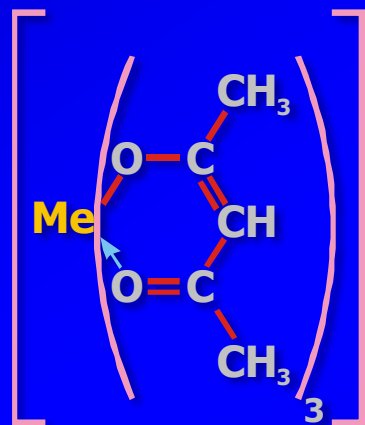
Znane są typowe kompleksy nieorganiczne borowców o budowie tetraedrycznej:

np. $[\text{BF}_4]^-$, $[\text{AlH}_4]^-$, $[\text{BH}_4]^-$, $[\text{Al}(\text{OH})_4]^-$, $[\text{InCl}_4]^-$, $[\text{GaCl}_4]^-$

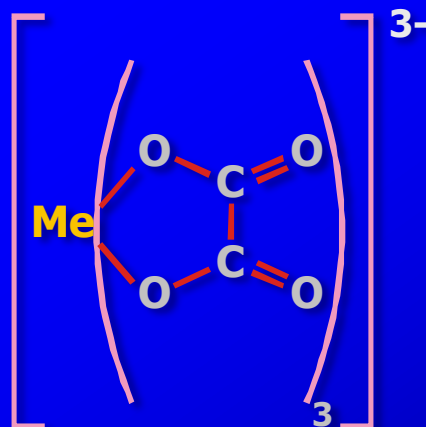
oraz oktaedrycznej: $[\text{Me}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$ (Me=Al, Ga, In, Tl)

$[\text{MeCl}_6]^{3-}$ (Me=Al, Ga, In, Tl)

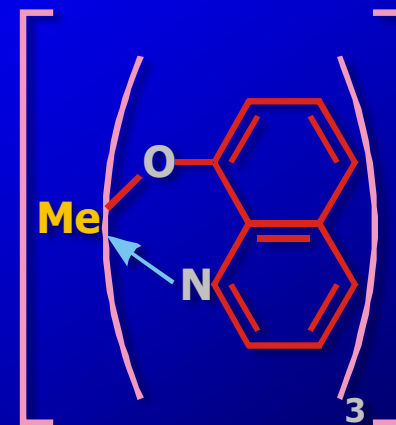
Najważniejszymi kompleksami borowców są oktaedryczne kompleksy chelatowe, m.in. z EDTA, acetyloacetonem, szczawianami i 8-hydroksychinoliną (oksyną):

**Kompleks
acetyloacetonu**

**Kompleks
szczawianowy**

**Kompleks
8-hydroksychinoliny**

Otrzymywanie borowców

Bor jest pierwiastkiem mniej reaktywnym jak litowce i berylowce. Można go otrzymać z jego tlenku, przez redukcję magnezem lub sodem:

Glin otrzymuje się z boksytów ($\text{Al}_2\text{O}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$) – po etapach przygotowawczych prowadzi się elektrolizę stopionego Al_2O_3 :

Gal, ind i tal otrzymuje się najczęściej przez elektrolizę wodnych roztworów ich soli.

Najważniejsze zastosowania związków borowców

Bor (B), glin (Al), w mniejszym stopniu gal (Ga) i ind (In): dodatki stopowe do stali.

Glin jest składnikiem podstawowym ważnych stopów lekkich konstrukcyjnych.

Glin stosowany jest też w aluminotermii i do odtleniania stali.

Korund (elektrokorund, stopiony Al_2O_3): podstawowy materiał ścierny (twardość 9.3 w 10-stopniowej skali Mohsa).

Naturalne glinokrzemiany: do produkcji materiałów wiążących dla budownictwa (cement portlandzki – do 7% Al_2O_3 , cement glinowy – do 45% Al_2O_3).

Kaoliny, gliny i skalenie (materiały o dużej zawartości Al_2O_3): wyroby ceramiczne i szklarskie (jeden z podstawowych tlenków szkłotwórczych, obok SiO_2).

B_2O_3 (zazwyczaj w postaci boraksu lub H_3BO_3): jeden z najważniejszych składników szkłotwórczych dla szkieł gatunkowych wysokiej jakości (Silvit, Termisil, szkło na włókna szklane, na ekrany kineskopowe).

H_3BO_3 : łagodne działanie antyseptyczne.

Ałuny (np. $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$): składniki sztyftów poprawiających krzepliwość krwi.

Boraks ($\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$): wyrób sztucznych materiałów ozdobnych (tzw. „perła boraksowa” $\text{B}_2\text{O}_3 + \text{CoO} \rightarrow \text{Co}(\text{BO}_2)_2$, produktem są metaoksoborany).

Peroksoboran sodu (NaBO_3): dodatek wybielający w proszkach do prania.

Wykresy korozyjne borowców

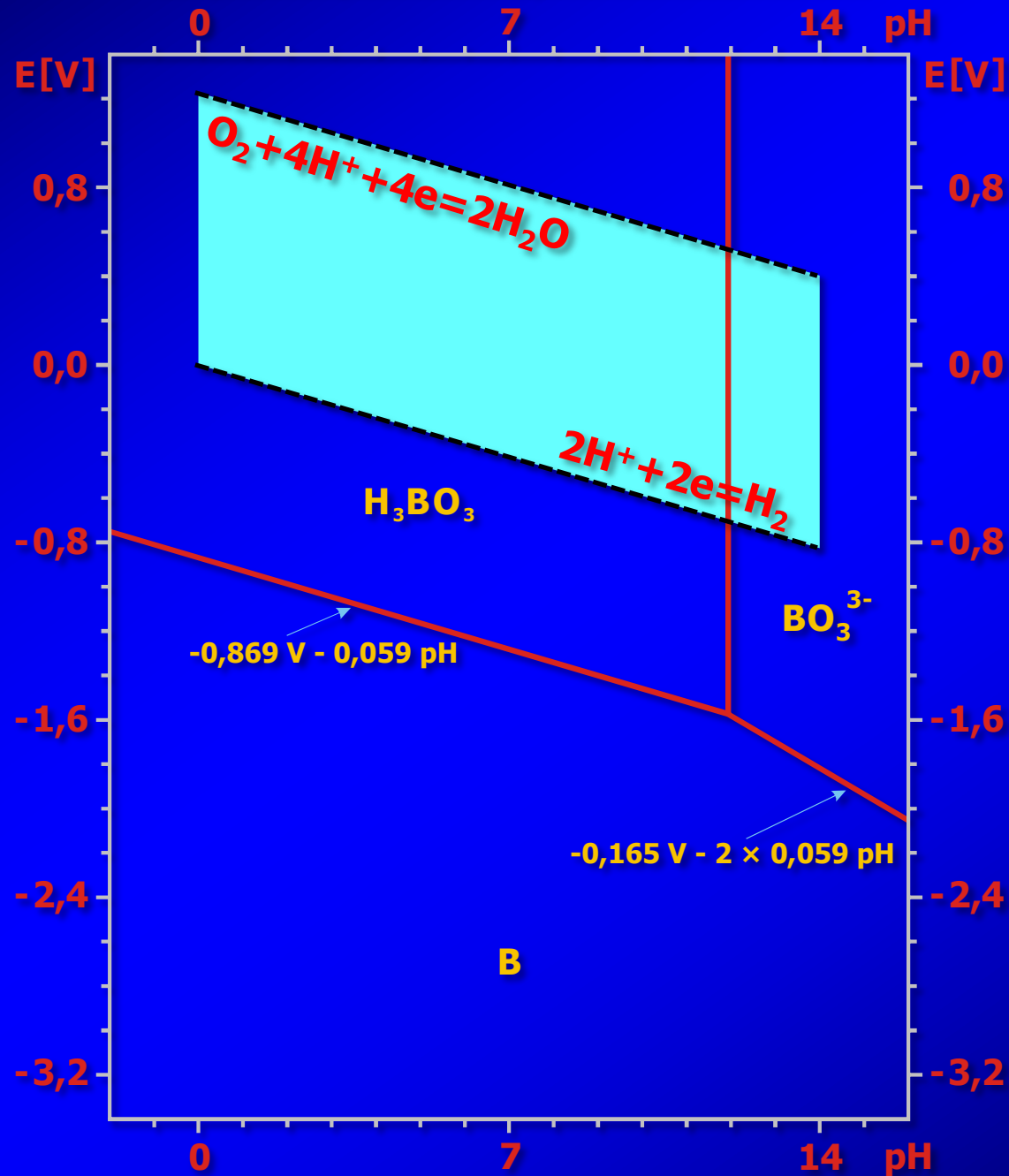
Szereg napięciowy charakteryzuje właściwości redox poszczególnych pierwiastków w środowisku silnie kwaśnym. Poszerzeniem tej charakterystyki na wszystkie roztwory wodne są wykresy korozyjne (wykresy Pourbaix).

Dla berylowców występują aż trzy różne typy wykresów Pourbaix

- charakterystyczne dla niemetalu (B)
- dla metali amfoterycznych dających jeden szereg soli (Al, Ga)
- dla metali amfoterycznych dających dwa szeregi soli (In, Tl)

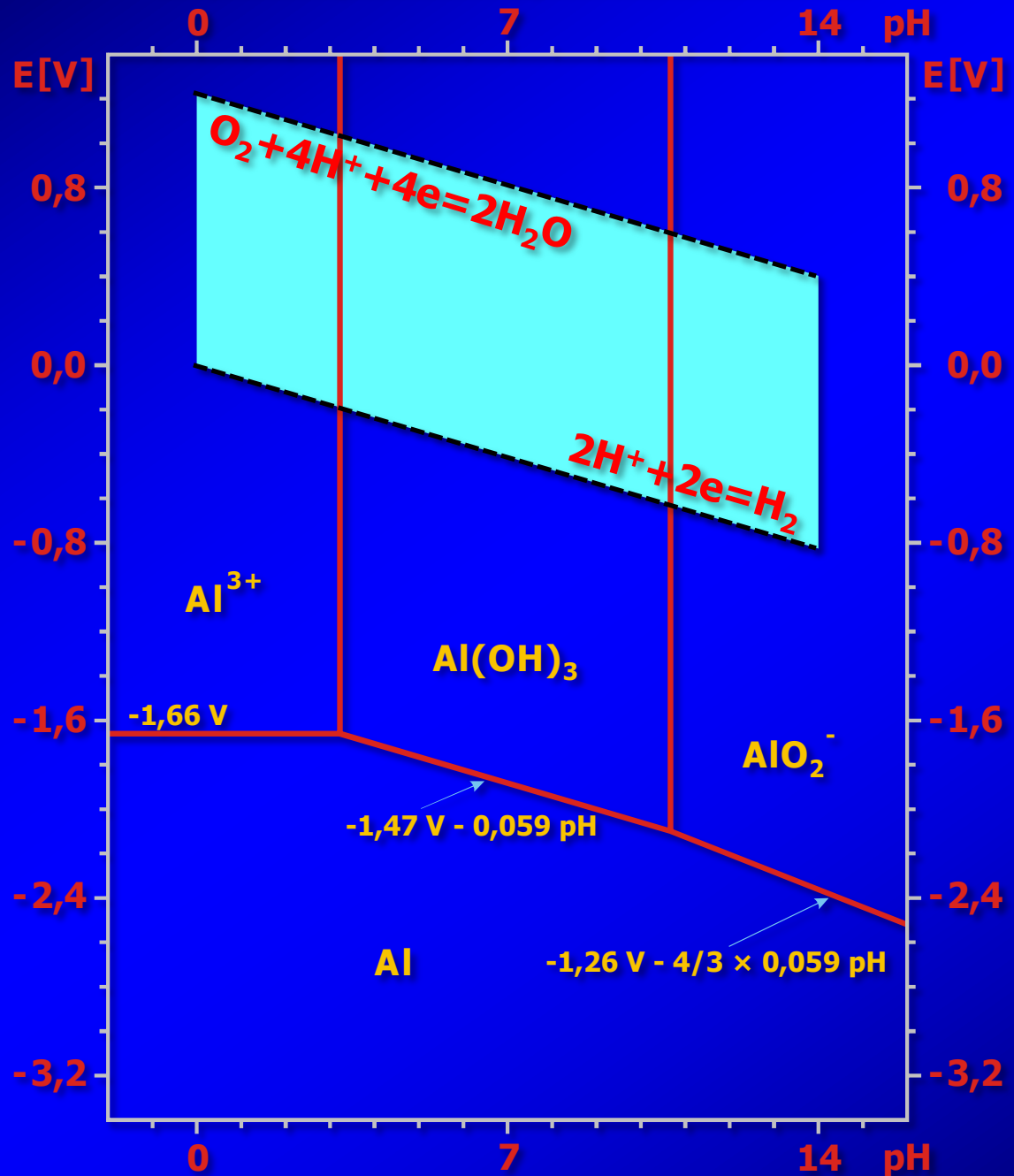
Wykresy korozyjne borowców

Wykres Pourbaix dla boru

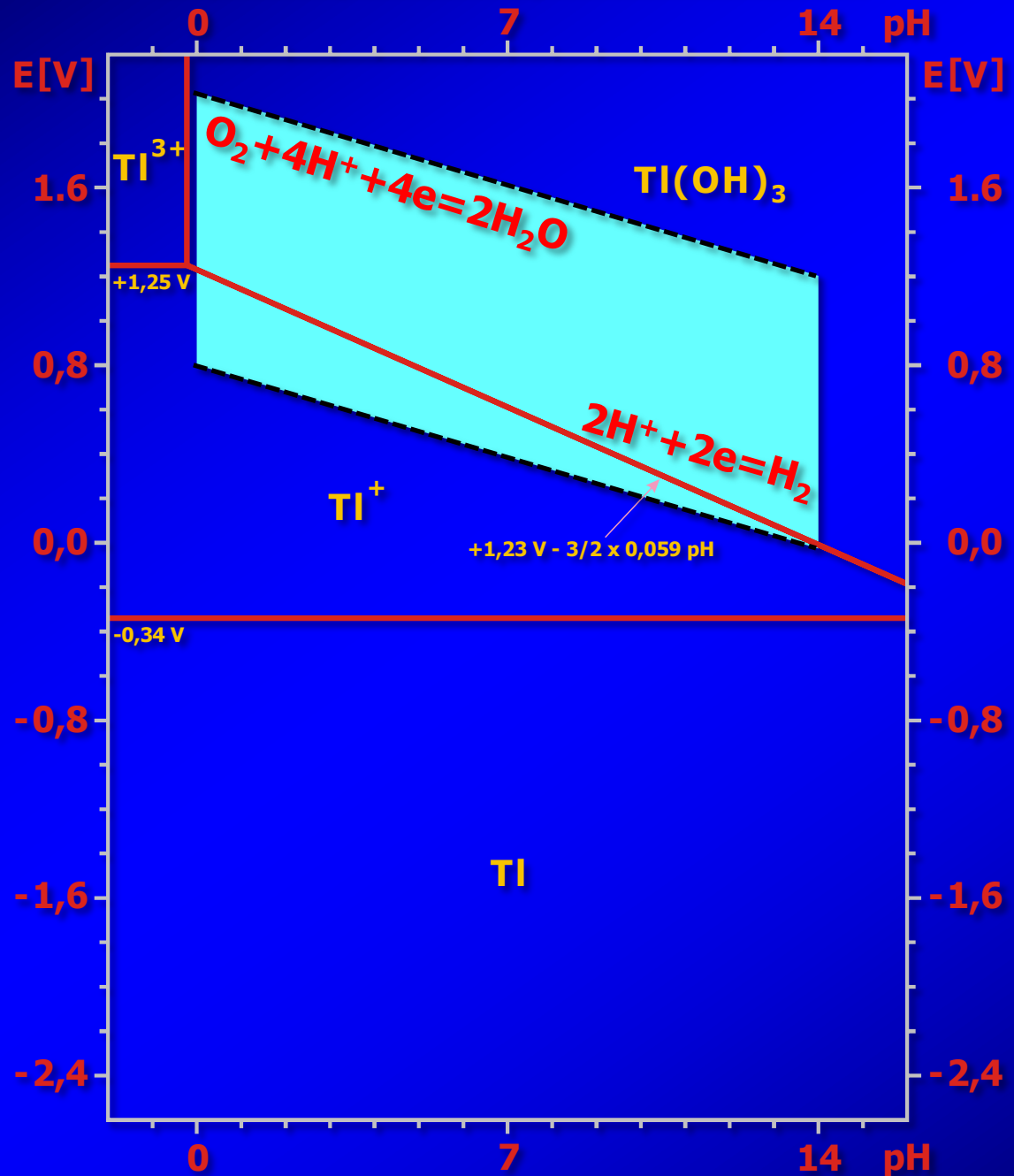

Wykresy korozyjne borowców

Wykres Pourbaix dla glinu

Wykresy korozyjne borowców

Wykres Pourbaix dla talu